

שבב הגורם לחתולים שלא להתעבר

הרב יהודה הלוי עמיחי

לאחרונה הומצא שבב המוכנס לחתול או חתולה וגורם לכך שהחתול או החתולה לא יכולים להתעבר או לעבר¹. האם הדבר מותר מבחינה הלכתית?

א. איסור סירוס

התורה מצווה אותנו (ויקרא כב, כד-כה):

ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לד', ובארצכם לא תעשו: ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם מום בס לא ירצו לכם

האיסור לא לעשות כן בארץ מוסבר בגמ' (חגיגה יד ע"ב) לגבי סירוס בהמות, וכן נאמר: 'שאלו את בן זומא: מהו לסרוסי כלבא? אמר להם: ובארצכם לא תעשו - כל שבארצכם לא תעשו'.

יסוד זה מופיע גם בתנ"כ (אמור פ"ז אות יא): 'אין לי אלא בהמה, חיה ועוף מנין? תלמוד לומר בארצכם, אין לי אלא בארץ, בחוצה לארץ מנין? תלמוד לומר לא תעשו בכל מקום שאתם'.

הדרשה מבוססת על כך שבודאי אסור לסרס גם בחו"ל, או מפני שזה חובת הגוף או מפני שיש ריבוי 'לא תעשו' דהיינו בכל מקום. א"כ מהו הריבוי של 'ובארצכם', אלא ללמדך שלא דווקא אדם או בהמה הראויה למזבח, אלא אפילו חיה ועוף שאינם ראויים למזבח ג"כ יש בהם איסור סירוס. וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה פט"ז ה"י):

1. שבב זה מכיל אנאלוג להורמון שמיוצר בהיפותלמוס שנקרא Gonadotropin Releasing Hormone או בקיצור GnRH. הורמון זה אחראי לעידוד של שחרור שני הורמונים בשם LH ו FSH מיותרת המח. הורמונים אלה מעודדים ייצור של פרוגסטרון בנקבות וטסטוסטרון בזכרים. בשלב מסוים – לאחר כשבועיים- נוצר משוב שלילי להיפותלמוס- אשר גורם להפסקת ייצור GnRH. ברגע שזה קורה- כל הציר ההורמונלי של מערכת המין מדוכא – בשל העובדה שהשתל פועל לטווח ארוך – קיים דיכוי ארוך טווח של פעילות מערכת המין- כולל הפסקת יצירת זרע והפסקת יצירת זקיקים ושחרור ביציות. לאחר מספר חודשים המערכת חוזרת לפעול ללא תופעות לוואי כסדרה, באם לא מושחל שבב חדש. קיימים 2 ריכוזי שבבים- בחתולים משתמים בריכוז של 4.7 מ"ג אשר מדכא את מערכת המין לתקופה של למעלה משנה בשני המינים. בכלבות וכלבים מינון זה מדכא את מערכת המין למעט מעל חצי שנה. קיים שבב בריכוז של 9.4 מ"ג אשר אורך זמן פעילותו בכלביים הינו למעלה משנה.

אסור להפסיד איברי זרע בין באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ... וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום.

ב. סירוס נקבות

התוספתא (מכות ה, ו) מביאה מחלוקת לגבי סירוס נקבות: והמסרס את האדם ואת הבהמה ואת החיה ואת העופות בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקיבות הרי זה חייב, ר' יהודה אומר מסרס זכרים חייב מסרס נקבות פטור.

מלשון התוספתא משמע שאיסור סירוס זכרים הוא מן התורה ולוקים עליו, אבל סירוס נקבות (אשה ובהמה) לדעת ת"ק חייב, ולדעת ר' יהודה פטור אבל אסור, אלא שלא מוגדר האם האיסור מדאורייתא או מדרבנן.

בת"כ (ספרא אמור ז פ"ז) נאמר: 'מנין שהנקיבות בסירוס תלמוד לומר כי משחתם בהם מום בם, רבי יהודה אומר בהם אין נקיבות בסירוס'. הפסוק דן על בעלי חיים הקרבים למזבח, לדעת ת"ק אסור ליטול את האם כדי שלא תלד, נאמר "כי משחתם בהם" דהיינו כל דבר שמשחית, לאו דווקא זכר שעליו נצטווינו בפסוק הקודם (ויקרא כב, כג) "ומעוך וכתות ונתוק וכרות.. לא תעשו", אלא גם כל השחתה אסורה מריבוי "כי משחתם בהם", ומכאן שגם נקבות יש בהם איסור של תורה. לעומת זאת רבי יהודה אומר שאין סירוס בנקבות, מכיוון שהכוונה בפסוק "משחתם בהם" היא לנאמר בפסוק הקודם ששם מדובר על זכרים שבהם יש איסור סירוס מהתורה, אבל בעלי חיים נקבות אין בהם סירוס מדין תורה ומותר ליטול האם בידיים לדעת רבי יהודה.

הרמב"ם פסק (אסו"ב פט"ז הי"א): 'והמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור'. לפי פרוש המגיד משנה בדעת הרמב"ם ההכרעה כדעת רבי יהודה שאין איסור תורה בסירוס נקבות, אלא שיש איסור דרבנן. הוכחת הרמב"ם שפוסקים כרבי יהודה שאין איסור סירוס בנקבות הוא מלשון הגמ' (שבת קיא ע"א) שאין באשה איסור סירוס².

יש מספר נימוקים מדוע יש איסור דרבנן בסירוס נקבות. הפרישה (ס"ק ל) כתב שהאיסור הוא שלא יהא העולם תוהו, ולפי הסבר זה לכאורה בבע"ח שאין מושג של 'לא תוהו בראה' א"כ יהיה מותר לסרס לגמרי. הט"ז (ס"ק ו) הקשה על הפרישה א"כ מדוע מותר לשתות כוס של עקרין לנקבה, הרי יש איסור שלא תוהו בראה, ועל כן

2. עיין מנח"ח מצוה רצא אות ט.

כתב שהנימוק הוא מכיוון שהסירוס יש בו צער בעלי חיים, על כן אין בו היתר גמור. אלא שגם פירושו קשה שאיסור צעב"ח הוא מדאורייתא לרוב הדעות וא"כ מדוע שיתירו מעשה בידיים. אולי יש לומר שאיסור סירוס נקבה הוא מדרבנן מכיוון שיש כאן השחתת העולם. אמנם אנו פוסקים ש"משחתם בהם" היינו במעשה באיברי זכר כפי שהתורה הגדירה, אבל גם בנקבות יש איסור השחתת העולם, ולכן אסור מדרבנן. אם הדבר נעשה בגרמא אין כאן השחתתה ישירה של אברי הנקבות, ועל כן התיירו שתיית כוס עקריין.

גם מהרמב"ן והרשב"א (שבת קיא ע"א ד"ה בזקנה) משמע דס"ל שאין דין סירוס באשה, דאדם הוא דאסר רחמנא, ומשמע שלדעתם מותר לסרס נקבות, ואם נסביר שהאיסור מדרבנן לרמב"ם משום השחתת העולם או צעב"ח, א"כ אפשר לומר שגם ראשונים אלו יסכימו שאין דין סירוס בנקבה, ויש איסור מדרבנן מטעם אחר.

כנגד דעות אלו סובר הגר"א (שו"ע סי' ה אות כה) שהרמב"ם הכריע כדעת ת"ק שיש איסור תורה גם בנקבות, אלא שלדעת ת"ק אין מלקות בסירוס נקבות מכיוון שהאיסור "לא תעשו" נאמר רק בזכרים ובנקבות האיסור "כי משחתם בהם" ואין בהם מלקות, אבל האיסור הוא מהתורה.

בשו"ת אגרות משה (אבה"ע ח"ד סי' לד) כתב שכיוון שרוב הראשונים סוברים שנקבות אין בהם איסור סירוס אפשר להקל כדעתם למרות דעת הגר"א, אבל אם יש אפשרות אחרת יש להשתדל שלא להגיע לסירוס נשים.

ג. סירוס נקבות בעלי חיים

הרמב"ם השווה בין אשה לבהמה, ואמר שבכל הנקבות פטור, אולם הריטב"א (שבת קיא ע"א, ד"ה א"נ בעקרה) כתב, שרק לגבי אשה שפטורה מפריה ורביה אין איסור סירוס אבל בבעלי חיים שאין בהם חיוב פריה ורביה יתכן שיש איסור בסירוסם. הביא ראיה מדעת ת"ק בתו"כ שאסור לסרס בעלי חיים אפילו נקבות. אלא שמסקנת דבריו היא כדברי רבותינו הצרפתים שהריבוי של "משחתם בהם" הוא רק לגבי הקרבה על גבי מזבח, אבל לא לאיסור סירוס בנקבות. העולה מכאן שהריטב"א מסכים עם דעת הרמב"ם שבכל הנקבות אין איסור סירוס מהתורה.

ד. סירוס להלכה

השו"ע הכריע כדעת הרמב"ם שהמסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר המינים פטור אבל אסור. אמנם לדעת הגר"א האיסור בנקבה הוא מדין תורה אבל לדעת רוב הראשונים והמ"מ אין איסור מדין תורה אלא מדרבנן שיש בכך השחתת העולם. הדיון עד כאן היה לעניין סירוס באברים אולם מה דין של מניעה שאיננה פגיעה באברים.

ה. כוס עקרין

התו"כ הביא מחלוקת בין ת"ק האוסר סירוס מדאורייתא ואילו רבי יהודה אומר אין סירוס לנקבות. על כך כתבו הר"ש משאנ"ץ והראב"ד (בפרושם לתו"כ) שגם לדעת ת"ק שאסור ליטול את מקום הלידה עצמה, אבל כל פעולת גרמא מותרת אף באשה. משמע מכאן שגם לדעת ת"ק מותר לפעול שהרחם לא תקלוט את ההריון, ובודאי שלדעת רבי יהודה הסובר שאין איסור סירוס בנקבות, יש להתיר בגרמא. נראה שגם כוס של עקרין היא גרמא המותרת אף לדעת ת"ק. אכן מהגמ' (שבת קיא ע"א) עולה שאשה מותרת לשתות כוס עקרין.

כתב הרמב"ם (אסו"ב פט"ז הי"ב):
המשקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו ה"ז אסור ואין לוקין עליו³,
ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד.

נראה שגם לדעת הגר"א שיש איסור תורה בסירוס נקבות (כדעת ת"ק בתו"כ), אבל לאשה עצמה מותר לשתות כוס עקרין מכיוון שהאיסור הוא רק בידיים משום "משחתם בהם" שמרבה שגם נשים אסורות לפגוע באברי ההולדה, אבל בכוס של עקרין אין איסור של "משחתם בהם" ועל כן אפשר להתיר לאשה כוס של עקרין שלא תלד. א"כ ברור שלרוב הראשונים שאין איסור סירוס בנקבה (בידיים) בוודאי שיתירו כוס של עקרין.

הב"ח (סי' ה' ד"ה ואשה) כתב שההיתר לשתות כוס עקרין הוא מכיוון שיש לאשה צער בלידה, ובמקרה כזה מכיוון שאין לה מצוות פריה ורביה, א"כ למרות שאסור לסרס נקבה, אבל במקום צער לידה הקלו, משמע מכאן שאין להקל בכוס של עקרין ללא צער לידה.

הפרישה (סי' ה' ס"ק ל) חולק וכתב שרק איסור סירוס בנקבה אין להתיר, אבל בכוס של עקרין מותר בנקבה לכתחילה. גם הב"ש (סי' ה' ס"ק יד) כתב שאשה מותרת לשתות כוס של עקרין אפילו ללא צער, והאיסור שיש בסירוס אשה הוא רק בידיים, אבל בכוס של עקרין אין זה סירוס האסור ומותר אפילו בלא צער (הובא בבאר היטב ס"ק יא), וכן כתב הט"ז שמותר לעקר נקבה אפילו ללא צורך על ידי כוס של עקרין.

נראה שיסוד מחלוקתם הוא האם כוס של עקרין הוא כסירוס רגיל. דעת הב"ח היא שאין סירוס לנקבה אלא בסם, וזה מה שאסרו סירוס בנקבה, ואין לשתות כוס של עקרין אלא במקום צער, כיסוד זה כתב גם המנ"ח (מצוה רצא אות ב). לעומת זאת דעת הפרישה שאין כוס של עיקרין כדין סירוס בידיים, וממילא כוס של עקרין מותר לכתחילה.

3. נחלקו המפרשים האם האיסור אצל הזכר מדאורייתא או מדרבנן, עיין בספר המפתח.

הב"ח הביא ראיה לשיטתו שאין סירוס בנקבה אלא בסם וממילא מוכח שגם בסם אסור ולא התירו בכוס של עקרין אלא משום צער, מדברי התוס' (שבת קיא ע"א ד"ה בזקנה) שבנקבה לא שייך בה בה סירוס, ומכאן שהאיסור הוא בסם וכוס של עקרין. אולם המעייני בדברי התו' יראה שכוונתו היא שבנקבה לא שייך דין איסור סירוס (כן איתא, ברמב"ן, רשב"א ועוד ראשונים) כיוון שאין בה סירוס באברים חיצוניים המוזכרים בפסוק, והוא כדעת רבי יהודה בתו"כ שאין סירוס לנקבה. ולכן לפי הסבר זה יובנו דברי הפרישה שאין איסור בסירוס אשה בידיים בנטילת האם, ואין לעשות כן לכתחילה, אבל בכוס של עקרין מותר לכתחילה, וכן הסביר הט"ז (ס"ק ז).

מכיוון שלרוב הפוסקים איסור סירוס של נקבה הוא מדרבנן (לא כדעת הגר"א) נראה שיש להכריע שהאיסור הוא להשחית בעלי חיים בידיים, אבל בכוס של עקרין או גרמא יש להתיר אפילו ללא צער. עיין ברכ"י (סי' ה' אות יד) ובאוצר הפוסקים (סי' ה' אות סה, עא).

1. כוס עקרין בבהמה

בתשובות ר"ח מוסאפיה (בספר אפי זוטרי סי' ה' דף כט) הביא את דברי הרמב"ם (אסו"ב פט"ז הי"ב):
המשקה עיקרין לאדם או לשאר המינים כדי לסרסו ה"ז אסור ואין לוקין עליו, ואשה מותרת לשתות כוס עיקרין כדי לסרסה.

מכאן רצה ללמוד שלעניין שתיית עיקרין הרמב"ם השווה אדם לבהמה, ורק באשה הקלו מכיוון שרק לה יש פטור עצמי שאין לה חיוב פריה ורביה, ועל כן בבהמה יש להחמיר ולא להשקות כוס עיקרין כיוון שמבטל ממנה כלי ההולדה. וכבר מצאנו סברה זו בדעת הריטב"א (שבת קיא ע"א) שהביא כן לעניין סירוס (לעיל אות ג) ומסקנתו הייתה שאין לחלק בין בהמה ואשה וכל הנקבות מותרות בסרוס וק"ו בכוס של עקרין. ועיין באוצר הפוסקים (סי' ה' אות עא) שהביא דברי בעל אפי זוטרי (דף לא ע"ב) שכתב שלא יתכן שדין בהמה יהיה חמור יותר מדין אשה, ואם נקבת אדם התירו ק"ו בנקבת בהמה. ויש להוסיף שביסוד הסברה שדין סירוס שייך לדיני פריה ורביה, כבר כתב המנ"ח (מצוה רצא אות א) שאין לחבר בין דיני סירוס שהם האיסור לעשות כן בגוף האדם או הבהמה לדיני פריה ורביה (שאלה זו כבר הובאה בתוס' הרא"ש שבת קיא ע"א ד"ה אלא). על כן נראה שגם בבעלי חיים נקבות יש להתיר כוס של עקרין. עוד יש להוסיף שאם לעניין סירוס בידיים הרמב"ם פסק שכל הנקבות (אדם ובהמה) אין בהם איסור תורה אלא פטור, ק"ו שלעניין כוס של עקרין שאין לומר שכאן יהיה איסור גם בנקבות של בהמות.

ז. סרוס זמני

עד כאן הדיון היה על סירוס קבוע שהוא כמעשה בגידים ובאברי ההולדה אבל כאשר אנו דנים על סירוס זמני כאן נראה שיש מקום לומר שאפילו השיטות הסוברות שאיסור סירוס נקבות אסור מהתורה (דעת הגר"א שפסק כת"ק בתו"כ), הוא רק בסירוס גמור, אבל בסירוס זמני גם לשיטה זו יהיה מותר, שאין זה כפי שהתורה אסרה "ומעוך וכתות וכרות ונתוק" שאלו פעולות בלתי הפיכות, אבל סירוס זמני יתכן שלכו"ע לא יהיה אסור מהתורה אלא מדרבנן, ואפילו לב"ח שהחמיר בכוס של עקרין שצריך צער על מנת להתירו, אבל באופן זמני נראה שלכו"ע אפשר להקל. וכבר כתב באגרות משה (אבה"ע ח"ד סי' לב) וציץ אליעזר (ח"ט סי' נא שער ב פ"ד אות יב) שסירוס זמני לא נאסר כלל, ובוודאי שכוס של עקרין לזמן לא נאסר כלל. ונראה שאין משמעות לאורך הזמן שהשבב פועל את פעולת הסירוס האם הוא יעיל לחצי שנה או שנה, שכל זמן שאין זו פעולה קבועה יש מקום להקל.

ח. סיכום

נראה שאפשר להשתיל את השבב בנקבות (חתולות, כלבות וכו') ואין בכך איסור סירוס, אין משמעות מהו אורך זמן פעילות השבב. ברור שפעולה זו עדיפה מבחינה הלכתית על פני כל ניתוח עיקור וסירוס, שהם אסורים כיוון שנעשים בידיים ובאברי ההולדה. כמו כן אפשר להתיר שימוש בשבב המונע הריון באופן זמני גם לזכרי בעלי חיים.